

17868 01

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO - OPĆINA ILIDŽA
OPĆINSKI NAČELNIK
SLUŽBA ZA PRIVREDU I TURIZAM

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
SARAJEVO CANTON - MUNICIPALITY OF ILIDŽA
MUNICIPALITY MAYOR
ECONOMIC AND TOURISM DEPARTMENT

Broj: 16-sl /18 -82
Ilidža, 12.09.2018. godina

U materijalu za 12 redovnu sj.

17-09-2018

OPĆINA ILIDŽA
OPĆINSKO VIJEĆE

Predmet: Dostav informacije o stanju privrede i zapošljavanja na području općine Ilidža za 2017. godinu

Prema Programu rada Općinskog vijeća Ilidža za 2018.godinu dostavljamo vam Informaciju o stanju privrede i zapošljavanja na području općine Ilidža za 2017. godinu

S poštovanjem,

DOSTAVLJENO:

POMOĆNIK OPĆINSKOG NAČELNIKA
ZA PRIVREDU I TURIZAM

Sabina Viteškić, diplomirani pravnik

1. Naslovu
2. Evidencija
3. a/a

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO - OPĆINA ILIDŽA
OPĆINSKI NAČELNIK

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
SARAJEVO CANTON - MUNICIPALITY OF ILIDŽA
MUNICIPALITY MAYOR

SLUŽBA ZA PRIVREDU I TURIZAM

ECONOMIC AND TOURISM DEPARTMENT

Informacija o stanju privrede i zapošljavanja na području općine Ilidža za 2017.godinu

Predlagač: Općinski načelnik

Nosilac izrade: Služba za privredu i turizam

Ilidža, septembar 2018. godine

Programom rada Općinskog vijeća Ilidža za 2018.godinu za period juli-septembar planirano je razmatranje materijala *Informacija o stanju privrede i zapošljavanja na području općine Ilidža za 2017.godinu*, kojim je za nosioca pripreme materijala definisana Služba za privredu i turizam.

U pripremi materijala korišteni su podaci iz dokumenata koje je već usvojilo i/ili razmatralo Općinsko vijeće Ilidža i to: *Strategije razvoja Općine Ilidža za period 2014-2020. godine, LEAP (Lokalni ekološki akcioni plan Općine Ilidža), Informacija o turizmu i turističkim kretanjima na području općine Ilidža iz 2017. godine i Izvještaj o radu za 2017. godinu*. U izradi ovog materijala korišteni su i podaci nadležnih institucija (Agencija za statistiku BiH, Statističkog zavoda FBiH, Federalnog zavoda za zapošljavanje i Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo), kao i oni objavljeni u informativnim materijalima od drugih relevantnih subjekata, rezultatima anketa fizičkih i privrednih subjekata provedenih u ovoj Službi i spoznaje do kojih se došlo u svakodnevnom radu.

UVOD

Općina Ilidža je geografski smještena između 43°50' sjeverne geografske širine i 18°21' istočne geografske dužine. Prema konačnim rezultatima Popisa iz 2013.godine površina iznosi **143,40 km²**, a broj stanovnika iznosi **66.730**. Na današnji izgled ovog prostora uveliko su utjecali brojni vodotoci. Geoprometni položaj je veoma povoljan. Različite putne komunikacije su razvijene i obezbjeđuju brzi protok ljudi, roba, usluga, a što doprinosi boljem razvoju privrednih djelatnosti i korištenju postojećih resursa, te afirmaciju prirodnog i kulturnog nasljeđa.

Organiziranje srednjih i malih preduzeća kao jedan od strateških pravaca razvoja privrede na području Kantona Sarajevo ukazao je na potrebu formiranja i industrijskih zona. Tako je na području općine Ilidža pored ranijih "Blažuj" i "Energoinvest", formirana industrijska zona "Famos Hrasnica" koja ima površinu od 330.000m² u šta ulaze: površine pod objektima, površine saobraćajnica i parkinga, te zelene površine.

Privreda

Privreda kao pojam opisuje sve ustanove i ljudske postupke sa ciljem, u svijetu postojeće i od čovjeka sačinjene resurse da koriste, da bi održanje i sigurnost života ljudima garantovali i potpomogli, **u svrhu zadovoljenja njihovih materijalnih i nematerijalnih potreba**. Ljudske potrebe mogu se podijeliti na tri oblasti, čiji redoslijed predstavlja prioritetnu podjelu resursa: **egzistencijalne potrebe** obuhvataju između ostalog potrebe za hranom, pićem, stambenim prostorom i sigurnosti; **osnovne potrebe** obuhvataju potrebe za zdravljem, okolišem, odjećom i sličnim i **luksuzne potrebe** koje se međutim ne mogu generalno definisati jer zavise od stanja u kojem se neko društvo nalazi, posebno zbog različitih životnih standarda. Zbog toga je obavezujuća kohezija djelovanja izvršne i zakonodavne vlasti, institucija, poslodavaca, akademske zajednice i drugih interesnih grupa, s ciljem poboljšanja ekonomske situacije i kvaliteta života građana, kroz poboljšanje poslovnog ambijenta, olakšavanje poslovanja, otvaranje novih radnih mjesta i suzbijanje sive ekonomije.

Privreda predstavlja sve ljudske djelatnosti kojima čovjek osigurava sredstva za život.

Proizvodne privredne djelatnosti su one djelatnosti kojima se proizvode materijalna dobra (poljoprivreda, rudarstvo, industrija i proizvodno zanatstvo).

- Poljoprivreda proizvodi hranu i sirovine za proizvodnju odjeće, obuće, namještaja i druge sirovine. Grane poljoprivrede: ratarstvo (zemljoradnja), stočarstvo, ribolov i šumarstvo.
- Energetika je privredna djelatnost koja proučava, istražuje i iskorištava izvore energije.
- Rudarstvo predstavlja privrednu djelatnost koja se bavi pronalaženjem i vađenjem (eksploatacijom) ruda i drugih minerala.
- Industrija je privredna djelatnost kojom se uz pomoć mašina prerađuju rude i sirovine u cilju dobijanja gotovih ili polugotovih proizvoda. Industrija se dijeli na: tešku i lahku. **Teška industrija**-crna i obojena metalurgija, metaloprerađivačka, mašinska i bazna hemijska industrija. U **lahku industriju** ubrajamo: tekstilnu, drvnu i prehrambenu.
- Zanatstvu se proizvodi dobijaju uglavnom ručnim putem ili uz veoma malu upotrebu mašina.

Neproizvodne privredne djelatnosti su kada se proizvedena materijalna dobra dostavljaju potrošaču ili se vrše neke usluge (saobraćaj, djelatnosti: trgovina, turizam, uslužno zanatstvo i dr.).

- Saobraćaj je privredna djelatnost koja se bavi prevozom materijalnih dobara, ljudi i informacija. Osnovna podjela saobraćaja je na: kopneni, vodeni i zračni.
- Trgovina predstavlja privrednu djelatnost koja se bavi prodajom i kupovinom robe na tržištu.
- Turizam je vrsta privredne djelatnosti u kojoj ljudi privremeno borave izvan mjesta svog stalnog mjesta boravka u cilju odmora, razonode, liječenja, obilaska kulturno-historijskih ili prirodnih znamenitosti.
- Komunalna privreda se bavi komunalno-uslužnim djelatnostima. Osnovni zadatak je podmirivanje osnovnih potreba stanovništva u sredini u kojoj žive, a obuhvata nekoliko sektora: vodovod i kanalizaciju, pijace, groblja, javna parkirališta, gradska čistoća, održavanja stambenih jedinica i javnih površina.

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Industrija

- Podaci o Indeksu obima industrijske proizvodnje – prema glavnim industrijskim grupacijam i područjima u Kantonu Sarajevo, o uvozu i izvozu tokom 2016. i 2017. godine u Kantonu Sarajevo i uvozu i izvozu tokom 2016. i 2017. godine po mjesecima u općini Ilidža uzeti iz Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo;

Poljoprivreda

- Korišteni podaci iz Registra poljoprivredni gazdinstava i klijenata koji se void u Općini a koji je sistemski uvezan sa Registrom Ministarstva privrede u Kantonu Sarajevo i Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u Federaciji BiH;

Saobraćaj

- Podaci Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo;

Turizam

- Korišteni podaci Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo;

Zaposlenost

- Podaci o ukupnom broju zaposlenih osoba u Kantonu Sarajevo, kao i podaci vezani za Općinu u 2017. godini preuzeti su iz Statističkog biltena Federalnog Zavoda za statistiku BiH a isti je do njih došao obradom podataka koji su preuzeti iz administrativnog izvora, Porezne uprave Federacije BiH (puni obuhvat). Podaci o broju zaposlenih u pravnim osobama do 2017. godine su rezultat obrade podataka Mjesečnih statističkih istraživanja o zaposlenima i plaći (RAD-1). broj zaposlenih u obrtu i srodnim djelatnostima se preuzimao od Porezne uprave FBiH. Podaci o zaposlenima prema stepenu stručnog obrazovanja, starosnim grupama, vrsti radnog odnosa i radnog vremena, dobiveni su na osnovu Godišnjeg statističkog istraživanja o zaposlenima i plaći (Rad-1G), sa stanjem 31. mart/ožujak. Godišnji prosjek broja zaposlenih izračunat je kao aritmetička sredina mjesečnih stanja;

Nezaposlenost

- Podaci o nezaposlenima preuzeti su od Federalnog Zavoda za zapošljavanje.

Neto i bruto plaća

- Podaci o prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj neto i bruto plaći dobiveni su na osnovu podataka prikupljenih Mjesečnim statističkim istraživanjem o zaposlenima i plaćama. Istraživanjem su obuhvaćene pravne osobe svih oblika vlasništva, tijela državne vlasti svih nivoa, ustanove i druge organizacije.
- Istraživanje o plaćama obuhvaća isplaćene neto i bruto plaće zaposlenih koji imaju zasnovan radni odnos, bez obzira na vrstu radnog odnosa i dužinu radnog vremena.

Prikupljanje podataka ograničeno je mnogim problemima vezanim za pravovremenost i obuhvat prikupljenih (dostavljenih) podataka.

INDUSTRIJA:

INDEKSI OBIMA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE - PREMA GLAVNIM INDUSTRIJSKIM GRUPACIJAMA I PODRUČJIMA KD BiH 2010 ZA KANTON SARAJEVO

	2014 2013	2015 2014	2016 2015	2017 2016
INDUSTRIJA - UKUPNO	99,2	98,2	97,5	108,1
PREMA GLAVNIM INDUSTRIJSKIM GRUPACIJAMA				
AI Intermedijarni proizvodi	124,9	98,2	95,3	101,7
AE Energija	90,8	106,8	100,9	104,0
BB Kapitalni proizvodi	99,3	95,5	102,4	114,6
CD Trajni proizvodi za široku potrošnju	84,5	73,4	112,2	103,3
CN Netrajni proizvodi za široku potrošnju	99,1	97,1	94,8	109,9
PREMA PODRUČJIMA I OBLASTIMA KD-a				
B VAĐENJE RUDA I KAMENA	39,0	23,9	23,1	14,3
08 Vađenje ostalih ruda i kamena	39,0	23,9	23,1	14,3
C PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	101,7	96,4	96,8	109,2
10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda	107,0	106,0	101,7	104,3
11 Proizvodnja pića	90,8	98,9	96,2	118,4
12 Proizvodnja duhanskih proizvoda	88,7	79,8	78,1	79,7
14 Proizvodnja odjeće	113,8	103,3	103,8	82,2
15 Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	95,5	98,0	86,6	120,4
16 Prerada drva i proizv. od drva i pluta osim namješ. proizv.predmeta od slame i pletarskih materijala	139,4	89,5	83,8	123,5
17 Proizvodnja papira i proizvoda od papira	-	-	-	94,2
18 Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	90,2	117,4	132,7	102,0
19 Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	78,1	61,2	111,5	106,4
20 Proizvodnja kemikalija i kemiskih proizvoda	100,5	98,5	90,0	91,0
21 Proizvodnja osnovnih farmac. proizvoda i preparata	107,1	94,3	90,3	120,9
22 Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	130,4	96,8	122,2	106,9
23 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	131,5	100,1	97,3	92,3
24 Proizvodnja baznih metala	17,6	263,2	121,9	152,8
25 Proizv.gotovih metal.proizvoda osim mašina i opreme	106,7	117,3	99,9	117,0
26 Proizvodnja računara te električnih i optičkih proizvoda	70,9	69,2	81,1	-
27 Proizvodnja električne opreme	137,3	84,7	80,7	60,4
28 Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	82,6	74,5	86,7	15,0
29 Proizvodnja motornih vozila,prikolica i poluprikolica	106,5	79,0	99,3	109,8
31 Proizvodnja namještaja	84,4	73,4	112,2	103,5
32 Ostala prerađivačka industrija	77,2	110,6	78,0	101,3
33 Popravak i instaliranje mašina i opreme	134,8	177,1	118,4	53,2
D PROIZV.SNABDIJEVANJE/OPSKRBA ELEKTR. ENERGIJOM,GASOM/PLINOM I VODOM	90,8	106,8	100,9	104,0
35 Proizvodnja i snabdjevanje elektič.energijom i plinom (osim proizvodnje i snabd. parom i klimatizacija)	90,8	106,8	100,9	104,0

IZVOZ I UVOZ TOKOM 2016. i 2017. U KANTONU SARAJEVO

u hilj.KM

Red broj	Izvoz		Uvoz		Indeksi		Trgovinski bilans u 000 KM	Stopa pokrivenosti uvoza izvozom		
	2016	2017	2016	2017	$\frac{2017}{2016}$	$\frac{2017}{2016}$		2016	2017	
1	2	63.023	106.226	221.539	273.469	168,6	123,4	-167.243	28,45	38,84

IZVOZ I UVOZ PO MJESECIMA TOKOM 2016. i 2017. U OPĆINI ILIDŽA

Red broj	Izvoz		Uvoz		Indeksi		Trgovinski bilans u 000 KM	Stopa pokrivenosti uvoza izvozom		
	2016	2017	2016	2017	$\frac{2017}{2016}$	$\frac{2017}{2016}$		2016	2017	
1	2	4.552.539	5.580.411	36.461.534	37.491.968	168,6	123,4	-167.243	28,45	38,84
2	2	5.228.835	8.113.988	49.296.431	50.631.853	168,0	130,9	-223.532	28,23	36,23
3	3	5.315.794	9.613.545	57.082.312	68.765.181	169,8	125,1	-263.634	24,28	32,95
4	4	5.571.770	7.788.965	60.032.279	62.269.112	163,4	118,3	-224.638	25,99	35,91
5	5	6.030.332	8.780.006	61.973.088	65.689.233	170,1	120,3	-254.185	21,50	30,40
6	6	5.542.214	6.889.904	62.660.212	74.222.283	128,4	118,4	-257.740	27,58	29,93
7	7	7.052.200	16.346.917	60.192.763	68.237.810	170,1	117,4	-228.014	24,48	35,47
8	8	7.712.024	9.304.155	58.709.544	64.044.928	147,9	118,3	-192.028	26,51	33,13
9	9	8.470.884	14.608.603	62.489.535	66.166.353	172,5	120,8	-232.429	27,56	38,41
10	10	8.688.155	11.858.665	64.230.392	70.043.165	179,8	121,3	-258.680	24,05	35,66
11	11	7.509.236	9.543.114	57.497.061	68.060.083	100,4	121,1	-255.555	43,55	36,11
12	12	8.282.527	16.206.084	57.654.050	65.754.950	98,1	108,4	-269.063	35,48	32,09
UKUPNO (1-12)		79.956.509	124.634.356	688.279.200	761.376.919	146,1	120,0	-2.884.029	28,32	34,49

Vidimo da je ukupan **izvoz** u 2017. na području Općine Ilidža bio 124.634.356, a na kraju 2016. iznosio je 79.956.509, što znači da je povećan za 55.88%. Za isti period povećanje izvoza na Kantonu Sarajevo je bilo 68.55%. Najveći izvoz na Općini Ilidža ostvaren u mjesecima julu, decembru i septembru.

Ukupan **uvoz** u 2017. na području Općine Ilidža bio 761.376.919, a na kraju 2016. iznosio je 688.279.200, što znači da je povećan za 64,15%. Za isti period povećanje izvoza na Kantonu Sarajevo je bilo 10,62%. Najveći uvoz na Općini Ilidža ostvaren je u mjesecima junu, oktobru, martu, decembru...

Stopa pokrivenosti uvoza izvozom za Kanton Sarajevo iznosi 28,45 (2016) i 38,84 (2017), a za Općinu Ilidža 28,32 (2016) i 34,49 (2017).

Pregled privrednih subjekata koji su registrovani kao pravna lica u Registarskom sudu - sjedišta i poslovne jedinice na području Općine Ilidža i Kantona Sarajevo

Područje	NAZIV	OPĆINA ILIDŽA		KANTON SARAJEVO	
		2016	2017	2016	2017
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	26	26	114	116
B	Vađenje ruda i kamena	5	6	15	17
C	Prerađivačka industrija	261	277	1032	1079
D	Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	4	5	62	62
E	Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelat. i sanacije okoliša	7	7	48	47
F	Građevinarstvo	177	188	768	808
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	930	977	4297	4423
H	Prijevoz i skladištenje	97	99	428	438
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hoteljerstvo i ugostiteljstvo)	66	79	484	554
J	Informacije i komunikacije	79	77	635	673
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	6	8	163	163
L	Poslovanje nekretninama	235	291	638	774
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	191	209	1771	1895
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	117	155	580	698
O	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	24	24	313	293
P	Obrazovanje	37	41	310	319
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	35	39	276	294
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	139	135	1132	1166
S	Ostale uslužne djelatnosti	311	339	3562	3704
T	Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca; djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	-	-	-	-
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	-	-	26	28
UKUPNO :		2747	2982	16654	17551

Zaključno sa 31.12.2016.g., broj privrednih subjekata registrovanih na području Općine Ilidža iznosio je 2.982, a za Kanton Sarajevo 16.654. U toku 2017.g., broj registrovanih privrednih subjekata je povećan na 2.982 (Općina Ilidža), odnosno na 17.551 (Kanton Sarajevo), što procentualno iznosi 7,88% za Općinu Ilidža, odnosno 5,11% za Kanton Sarajevo. Učešće ukupnog broja pravnih subjekata u 2017.god. koji su registrovani u Općini Ilidža u ukupnom broju registrovanih pravnih subjekata u Kantonu Sarajevo iznosi 16.99%.

Najveći broj registrovanih pravnih lica (na 12/2017) odnosi se na djelatnost „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala“ i to: 977 u Općini Ilidža, odnosno 4.423 u Kantonu Sarajevo, zatim dolazi „Ostale uslužne djelatnosti“, „Stručne znanstvene i tehničke djelatnosti“, „Umjetnost, zabava i rekreacija“, „Prerađivačka industrija“ ...

	31.12.2016.godine			31.12.2017.godine			31.12.2017. 31.12.2016.
	Pravna lica	Fizička lica	Ukupno	Pravna lica	Fizička lica	Ukupno	
Ilidža	2747	1.228	3.975	2.982	1.311	4.293	108
Kanton Sarajevo	16.654	10.791	27.445	17.551	11.085	28.636	104,34

Registrovani poslovni subjekti – komparativni pokazatelji

PREGLED SAMOSTALNIH PODUZETNIKA KOJI OBAVLJAJU DJELATNOST KAO FIZIČKO LICE PREMA REGISTRU SLUŽBE ZA PRIVREDU I TURIZAM

TRGOVINA /osnovno zanimanje/ Trgovačkih radnji	342
---	-----

UGOSTITELJSTVO /osnovno zanimanje/ I	210
---	-----

OBRT:	
Obrtničke radnje, obrtničke djelatnosti: Osnovno zanimanje	454
Dopunsko zanimanje	102
Dodatno	20
Izdvojene poslovne prostorije	8

Kao obrtnička djelatnost prevoz je izdvojen u zaseban Registar i to:

PREVOZ:	
Taxi djelatnost	88
Autoprevoznička djelatnost	46
Prevoz lica autobusom	0
Auto škola	7
Fijakeristi	34

Najveći je broj registriranih obrtničkih radnji i djelatnosti jer se mogu obavljati kao osnovno, dopunsko i dodatno zanimanje, te u poslovnim, stambenim i izvan poslovnih i stambenih objekata, ovisno o kojim se djelatnostima radi, a šro je definisano Pravilnicima o obavljanju obrta i srodnih djelatnosti .

Poljoprivreda

Poljoprivreda na području općine Ilidža zauzima značajno mjesto u spektru privrednih proizvodnih djelatnosti. Zaključno sa 2017.godinom u Registru poljoprivrednih gazdinstava i Registru klijenata upisano je **385 gazdinstava**, također registrovano je **48 poljoprivrednih proizvođača kao obrtu srodna poljoprivredna djelatnost**, od čega 35 kao osnovno i 13 kao dopunsko zanimanje, te **tri poljoprivredne zadruge**: UPI ZZ „Sarajevsko polje”, UPI ZZ “Ilidža” i Poljoprivredna zadruga “Agroeko” p.o. Stup-Ilidža. Subjekti koji se bave preradom poljoprivrednih proizvoda, ljekovitog bilja i sl., a imaju instalirane kapacitete na našoj općini su: “Klas” d.d. Sarajevo (kapaciteti za brzo smrzavanje jagodastog voća) u Blažuju i “Herbos Nature” d.o.o. Sarajevo u Hrasnici (kapaciteti za brzo smrzavanje jagodastog voća i otkup šumskih plodova).

Razvoj u smislu uzgoja i proizvodnje zdrave hrane doprinosi proizvodnja organske hrane na 60.000m² u cca 600 plastenika. Općina Ilidža je na osnovu javnog poziva u 2017. dodjelila 70 plastenika, a ukupno u proteklih osam godina 519 plastenika površine 100 m². Kontinuirano se pomaže i u sektoru voćarstva, kroz dodjele sadnica maline poljoprivrednim proizvođačima, tako da je u proteklom periodu izvršena sadnja na površini od 4,82ha. Također, vršene su nabavke sadnica voća (jabuka, šljiva, kruška, trešnja, višnja i orah), koje su dodijeljivane zainteresovanim građanima za sadnju na okućnicama.

Stanje poljoprivredne mehanizacije, prema dostupnim informacijama, je zadovoljavajuće. Procjenjuje se da privatni sektoru posjeduje 124 traktora i 3 žitna kombajna, a u državnom sektoru je 20 traktora i 1 kombajn.

Značajniji kapaciteti u sektoru poljoprivrede su:

- farma tovnih pilića-brojlera u Rakovici, posluje kao OSPD „Begović”, proizvodnje na godišnjem nivou cca 130.00 brojlera;
- farma tovnih pilića-brojlera, u Blažuju, naselje Gornje Vlakovo, posluje kao SPD „Pile”, proizvodnje na godišnjem nivou cca 50.000 brojlera;
- KJP PD „Butmir”, farma muznih krava, Stup, proizvodnja: 489 muznih grla, 437 junica, 17 tovnih junadi i cca 3.000.000 l mlijeka;
- farma gljiva-šampinjona u Hrasnici, posluje kao SPD „Šampinjon”, godišnje proizvodnje cca 100 t;
- farma muznih krava u Osjeku, posluje kao OSPD „Suhodolka” sa 24 muzne krave;
- farma muznih krava u Rakovici sa 17 muznih krava;
- farma ovaca i koza u Rakovici, posluje kao OSPD „Šehović” sa 458 ovaca i 165 koza;
- „Jonuz company”, plantaža maline u Osjeku, na površini 1,51 ha;
- plantaža maline u Butmiru, na površini 2,15 ha.

Saobraćaj

Općina Ilidža predstavlja zapadni ulaz u Sarajevo i nezaobilazan faktor u transportnoj povezanosti kako Kantona Sarajevo tako i BiH. Direktno je povezana sa autoputem koridor VC-(sarajevska obilaznica) izlazi/ulaz Vlakovo i Butila-Stup, kao i veza gradskim prevozom sa centralnim dijelom Sarajeva.

Polovinom 2018.godine raspisan je tender za poddionicu LOT 3B za izgradnju bolje povezanosti autoceste sa saobraćajnicama nižeg ranga, tj. spoj petlje Vlakovo sa petljom na Mostarskom raskršću i magistralnom cestom M-17/M-5. Dužina je 1,44km, procijenjena vrijednost 20 miliona KM, rok za izgradnju 14 mjeseci od dana uvođenja izvođača u rad, a po okončanju projekta će se rasteretiti saobraćajnica kroz naselje Vlakovo i podići sigurnost pješaka i vozila na njoj.

Činjenica da je Međunarodni aerodrom Sarajevo (MAS) smješten na teritoriji naše općine dodatno ojačava značaj Ilidže. Prema podacima Međunarodnog aerodroma Sarajevo, 2017.godina je najuspješnija u historiji. Operiralo je 20 aviokompanija, a opsluženo 957.969 putnika, što je za 14 % više u odnosu na 2016. i prevezeno 2.956.988 kg kargo tereta što je za 3 % više u odnosu na predhodnu godinu. Završeno je proširenje platforme za parkiranje aviona, čime su osigurana tri dodatna parking mjesta za velike avione, a krajem godine započeli su radovi na proširenju pristanišne zgrade terminala, koje treba da osigura dodatnih cca 9.000 m² prostora na četiri etaže, i to: suteran, prizemlje i dva sprata. Obzirom na sve veći obim izvoza sa MAS, planirana je i izgradnja montažno-

demontažne rashladne komore, koja će služiti za procesuiranje izvoza svježeg mesa i pošiljki velikih gabarita.

Međunarodni aerodrom Sarajevo	putnici	kargo transport
2017.godina	957.969	2.956.988

Broj registrovanih cestovnih motornih vozila za 2017. godinu - usporedni podaci za Ilidžu i Kanton Sarajevo - su prikazani u tabelarnom pregledu kako slijedi:

	Ukupno	Motocikli	Putnička	Autobusi	Teretna	Ostalo
Ilidža	23.974	188	20.897	33	2.749	107
Kanton Sarajevo	143.915	1394	129.690	477	11.991	763

Turizam

Turizam predstavlja skup odnosa i pojava koji proizilaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i nije povezana njihova privredna djelatnost."To je jedna od specifičnih i najbrže rastućih ekonomskih i privredna grana. Uključuje više faktora u lancu: transport, smještaj, ishrana, atrakcija i dr., što mu daje kompleksnost u definisanju i unapređenju "**turističke industrije i turističkog proizvoda**". Razlikuje se od drugih ekonomskih aktivnosti po složenosti svog krajnjeg "proizvoda"-usluge koja se pruža krajnjem korisniku, a turističko tržište ima značajan uticaj na ukupan ekonomski razvoj, ekologiju i očuvanje kulturne baštine. Razvoj turizma je primarno ovisan od turističke infrastrukture, turističke suprastrukture, bezbjednosnog faktora, promocije turističkih resursa, ali i podrške pratećih uslužnih servisa.

Pozicioniranja turizma u privrednom diametru je veoma bitno zbog činjenice da najveća ulaganja u turističke kapacitete dolaze iz privatnog sektora. Sve navedeno podstiče na iskorištavanje potencijala u kvantitativno-kvalitativnom smislu i povećanje inteziteta turizma, što bi za posljedicu imalo povećanja procenta učešća turizma u cjelokupnom BDP-u BiH, koji je u 2017. godini iznosio cca 5 posto. Pozitivna dinamika porasta turizma, u posljednje tri godine, svrstala je BiH među 20 zemalja svijeta. Međutim, nedostatak velikih, domaćih turoperatora koji dovode turiste direktno u BiH, skromna promocija turističkih resursa, dužina boravka gostiju, predstavljaju neke, ali ne i jedine, otežavajuće faktore u razvoju turizma.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovin je objavila da je našu zemlju je 2017.godini posjetilo 1.307.319 turista što je povećanje za 13,7 posto, a ostvarili su 2.677.125 noćena, što predstavlja rast od 12,3 posto, u odnosu na 2016.godinu. U broju ostvarenih noćenja, učešće stranih turista je 71,5 posto, a domaćih 28,5 posto, dok su u 92,2 posto bili smješteni u hotelima ili sličnom smještaju sa **prosječnom dužinom boravaka od dva dana**. Broj registrovanih raspoloživih smještajnih kapaciteta u BiH za 2017., na mjesečnoj bazi je varirao, a u maksimalnim vrijednostima iznosio je oko **17.000 smještajnih jedinica/soba i 36.000 kreveta/ležaja**.

Registrovani broj gostiju i ostvarenih noćenja za 2017.godinu

Bosna i Hercegovina		
Broj registrovanih gostiju - Broj registrovanih noćenja		
1.307.319	-	2.677.125

Prema Podacima **Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo**, Ilidža je kontinuirano lider Kantona Sarajevo po broju dolazaka, ostvarenih noćenja, broju raspoloživih smještajnih jedinica/soba i ležaja, a u vrhu je i na nivou BiH. Po dostupnim podacima, turistički subjekti na Ilidži raspolažu sa više od 1/3 potencijala u Kantonu Sarajevo i 1/8 Bosne i Hercegovine, prvenstveno u okviru djelatnosti hoteli i sličan smještaj. Na području općine Ilidža u 2017.godini, raspoloživo je bilo **28 smještajnih objekta** (23 hotela, po jedno hotelsko naselje-auto kamp, motel, hostel, ženski studentski dom gostionica sa smještajem) sa ukupnim kapacitetom 2.081 (smještajnih jedinica/soba, apartmana i kamp mjesta) i 4.810 kreveta/ležaja, a tokom godine registrovano je 173.105 gostiju, koji su ostvarili 320.148 noćenja. Osim respektabilnog kapaciteta ilidžanski hoteli su opremljeni i drugim sadržajima: kongresnim dvoranama, restoranskim mjestima, ljetnim baštama, svečanim salonima, SPA centrima, otvorenim i zatvorenim bazenima, sportskim salama i drugim pratećim sadržajima, čime je obogaćena turistička suprastruktura i proširen spektar ponuda turističkog proizvoda.

Registrovani kapaciteti (smještajne jedinice, apartmani i kamp mjesta) i ležaji za 2017.

Općina	Ilidža	Kanton	Sarajevo
Kapacitet	Broj ležaja	Kapacitet	Broj ležaja
2.081	4.810	5.418	11.831

Kontinuirano povećanje smještajnih kapaciteta, kao i ukupne turističke ponude, kroz ulaganja privatnog sektora u izgradnju novih hotela, te dogradnju i rekonstrukciju postojećih ugostiteljsko-turističkih sadržaja, direktno su uticale na stopu zaposlenosti, ojačale poziciju i ponudu Ilidže. Ilidža kao turistička destinacija i nastojanje da postane regionalni turistički centar, ima i specifične oblike turizma koji dominiraju, to su: tranzitni, kongresni, sportsko-rekreativni, banjsko-zdravstveni i obrazovni turizam.

Pregled registrovanog broja gostiju i ostvarenih noćenja za 2017.

Općina	Ilidža	Kanton	Sarajevo
Broj gostiju	Broj noćenja	Broj gostiju	Broj noćenja
173.105	320.148	482.494	967.372

Lokaliteti na Ilidži koji dominiraju po posjećenosti, atraktivnosti i interesovanju kako stranih, tako i domaćih turista su: **Spomenik prirode „VRELO BOSNE“** (od 2010. godine upravlja KJU za zaštićena prirodna područja), koji je u 2017. godini je obišlo preko **200.00 posjetilaca** i **Spomenički kompleks „TUNEL D-B“** (od 2012. godine upravlja Fond Kantona Sarajevo za izgradnju i očuvanje grobalja šehida i poginulih boraca, memorijalnih centara i obilježja žrtava genocida-**Fond memorijala**), koji je u 2017. godini zabilježio **130.000 posjeta**.

ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLATE

U 2017. godini zabilježen je pad broja nezaposlenih na području FBiH, što je u posljednje tri godine kontinuitet. Povećan je broj zaposlenih osoba, a zabilježen pad broja nezaposlenih u svim Kantonima. U odnosu na 2016. godinu broj nezaposlenih osoba manji je za **19.883**, a priliku za posao na osnovu sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja dobilo je **11.000** nezaposlenih. S evidencija je brisano **98.877** osoba koje su dobile posao, a na evidenciju se, zbog gubitka posla, prijavilo **75.911** osoba.

Ilidža je, prema zvaničnim evidencijama Vlade FBiH, druga općina u FBiH po broju novozaposlenih osoba (2.166) u trogodišnjem periodu (2015.2016.-2017.). Iako taj podatak imponuje, on ujedno i obavezuje da se neprekidnim aktivnostima mora raditi na poboljšanju uslova za potencijalne investitore, olakšanje i ubrzanje procedura koje u konačnici dovode do otvaranja novih radnih mjesta. Općina Ilidža kontinuirano sprovodi aktivnosti kroz infrastrukturna ulaganja, izradu strateške i planske dokumentacije, poboljšanje komunalnih uslova, sufinansiranje projekata koji podržavaju poduzetničku inicijativu, ali i privatni sektor kroz povećanje ulaganja u proizvodnu djelatnost, povećanje smještajnih kapaciteta, te dogradnju i rekonstrukciju postojećih ugostiteljsko-turističkih sadržaja. Dobiveni rezultat je produkt konstantne sinergije lokalne zajednice i privatnog sektora, koja u konačnici ima za cilj poboljšanje kvaliteta života i životnog standarda stanovnika naše općine. Potrebno napomenuti da su, statistički podaci **Federalnog zavoda za zapošljavanje**, tokom godine oscilirali o broju radne snage, zaposlenih i nezaposlenih osoba, kao i strukturi nezaposlenih.

	Broj stanovnika*	Broj radne snage	Broj zaposlenih	Broj registrovanih nezaposlenih
Ilidža	69.533	28.350	17.398	10.952
Kanton Sarajevo	418.542	197.497	131.172	66.325

Napomena: broj stanovnika* (procjena sa danom 30.06.2017.godine)

Analizirajući podatke iz gore prikazane tabele, vidjet ćemo da je na dan 31.12.2017.god., broj radne snage u Kantonu Sarajevo iznosio 197.497, a na Općini Ilidža za isti period 28.350, odnosno Općina Ilidža učestvuje sa 14.35% na ukupan broj radne snage u Kantonu Sarajevo.

Komparativni pregled broja zaposlenih u 2016. i 2017.g. na području KS i Općine Ilidža

	Broj zaposlenih		
	O 2016	O 2017	Index <u>2017</u> 2016
Općina Ilidža	17.230	17.398	100.97
Kanton Sarajevo	129.031	131.172	101.66

Što se tiče broja zaposlenih u 2016. i 2017.god., vidimo da je index rasta zaposlenih za općinu Ilidža iznosio 100.97, a za Kanton Sarajevo 101.66. Procenat učešća broja zaposlenih na području Općine u odnosu na Kanton Sarajevo iznosi 13.35% (za 2016) i 13.26% (za 2017). Index rasta zaposlenosti za taj period bio 100.97 za Općinu Ilidža i 101.66 za Kanton Sarajevo.

Analizirajući podatke iz gore prikazane tabele, vidjet ćemo da je na dan 31.12.2017.god., broj radne snage u Kantonu Sarajevo iznosio 197.497, a na Općini Ilidža za isti period 28.350, što će reći, da sa 14.35% Općina Ilidža učestvuje na ukupan broj snage u Kantonu Sarajevo.

Komparativni pregled bruto i neto plaća u 2016. i 2017.g. na Kantonu Sarajevo i Općini Ilidža

Prosječna neto plaća u općini Ilidža izražena u KM				Prosječna bruto plaća u općini Ilidža izražena u KM		
	O 2016	O 2017	Index <u>2017</u> 2016	O 2016	O 2017	Index <u>2017</u> 2016
Općina Ilidža	820	902	110.00	1.259	1.390	110.40
Kanton Sarajevo	1.018	1.102	108.25	1.576	1.711	108.57

Kao što se iz tabele vidi, prosječne plate u Općini Ilidža, i to, kako bruto, tako i neto plate su manje u odnosu na prosječne plate u Kantonu Sarajevo.

Za **2016.god.**, prosječna **neto** plata na Općini Ilidža bila je za 19.45% manja od prosječne neto plata u Kantonu Sarajevo, kao i 18,15% za 2017.godinu. Index rasta neto plata (2017/2016) za Općinu Ilidža iznosio je 110.00, a za Kanton Sarajevo je iznosio 108.25.

Za **2017.god.**, prosječna **bruto** plata na Općini Ilidža bila je za 20.11% manja od prosječne bruto plata u Kantonu Sarajevo, kao i 18,76% za 2017.godinu. Index rasta bruto plata (2017/2016) za Općinu Ilidža iznosio je 110.40, a za Kanton Sarajevo je iznosio 108.25.

ZAPOSLENI PREMA INTERVALIMA STAROSTI I SPOLU ZA KANTON SARAJEVO I OPĆINU ILIDŽA (mart 2017)

		UKUPNO	do 18	19- 24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60- 64	65 i više
Kanton Sarajevo	svoga	116.229	93	4.347	12.944	18.233	19.074	16.472	14.023	13.757	11.092	5.392	802
	žena	50.499	45	1.436	5.224	7.895	8.455	7.359	6.031	6.418	4.879	2.428	329
Općina Ilidža	Svega	15.201	32	684	1.874	2.525	2.533	2.341	1.808	1.610	1.213	515	66
	žena	5.931	12	252	715	1.060	1.087	905	708	562	424	180	25

Od ukupnog broja uposlenika 116.229 u Kantonu Sarajevo (podaci za mart 2017), žene su zastupljene sa 43,45% (broj žena 50.499). U Općini Ilidža, za isti period, ukupan broj zaposlenih lica iznosio je 15.201 a od toga se na žene odnosi 5.931, što procentualno iznosi 39,02%.

Tabelarni pregled nezaposlenih osoba po stručnoj spremi iz decembra 2017.godine

	Ukupno	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
Ilidža	10.952	1.207	93	3.427	57	61	2.934	95	3.078
Kanton Sarajevo	66.325	8.764	667	20.833	321	316	17.246	348	17.830

Upoređujući broj nezaposlenih osoba na području Općine Ilidža iz decembra 2017.g. (10.952) sa brojem nezaposlenih osoba za isti period na Kantonu Sarajevo (66.325), vidjet ćemo da je učešće broja nezaposlenih osoba sa Općine Ilidža u broju nezaposlenih osoba u Kantonu Sarajevo procentualno 16,51%.

Praćenje stanja i promjena na tržištu rada, odnosno veličina, struktura i obilježja aktivnog i neaktivnog stanovništva su preduslov konkurentnost i smanju stope nezaposlenih osoba. Nameće se potreba reforme tržišta rada i izgradnje boljeg poslovnog ambijenta za poslodavce, osobito u realnom sektoru. Potrebno je uskladiti parametre koje diktira tržište rada, sa deficitarnim zanimanjima i drugim pratećim faktorima.

Analiza tržišta rada za 2017. godinu pokazuje trend povećanja broja oglasa i otvorenih radnih mjesta za 14% kada su u pitanju oglasi, a 1% u 2017.godini kada su u pitanju otvorena radna mjesta. Generalno se može govoriti o velikim pomjeranjima na tržištu rada, gdje je nedostatak obučene radne snage, odnosno nedostatak vještina, sve veći (što zbog neusklađenog obrazovnog sistema, nedostatka prakse ali i odlaska ljudi u inostranstvo) te poslodavci sve teže dolaze do potrebnog kadra.

U 2017. godini ovo su bila najtraženija zanimanja:

1. Prodavač/ica – Trgovac/Trgovkinja
2. Call-agent/ica (agent u pozivnom centru)
3. Komercijalista/ica i unapređivač/ica prodaje
4. Vozač/ica
5. Konobar/ica – Šanker/ica
6. Programer/ka - Software developer
7. Kuhar/ica
8. Medicinski tehničar/medicinska sestra
9. Računovođa i finansijski/a službenik/ca
10. Bravar/Bravarka

Na konačnu ocjenu stanja privrede, stope nezaposlenosti, stope zaposlenosti u Općini Ilidža u znatnoj mjeri su uticali mnogi faktori, a posebno se ističu:

- nivo "sive" ekonomije, odnosno kod izračunavanja stope zaposlenosti u obzir se ne uzima procjena broja zaposlenih na "crno",
- radna sposobnost se utvrđuje na osnovu godina starosti, a ne stvarne radne sposobnosti stanovništva,
- pomenuta kategorija ne isključuje uživaocce korisnika porodične penzije i korisnike prava na prijevremenu starosnu penziju, niti korisnike boračkih penzija, a koji su obuhvaćeni starosnom granicom od 15-65 godina,
- broj zaposlenih ne obuhvata lica sa prebivalištem u Ilidži, a koji su zaposleni na području drugih općina u BiH ili inostranstvu,
- nedovoljno stimulativan ambijent za investiranje,

- sporo osvajanje novih tržišta i dr...

Povećanje stope zaposlenih moguće je ostvariti i kroz projekte i programe prekvalifikacije, dokvalifikacije ili samozapošljavanja. Ipak, poduzetničko angažovanje osoba u traženju zaposlenja je samo jedan od načina rješavanja ove problematike.

Bez obzira na činjenicu da je Federacija BiH nadležna za donošenje mjera makroekonomske politike, Općina Ilidža je, uz projekte na Federalnom i Kantonalnom nivou, svojim projektima i mjerama nastojala privredni ambijent učiniti pogodnijim za poduzetnike.

Na Federalnom i Kantonalnom nivou to su projekti sufinansiranja i finansiranja poduzetnika, sufinansiranje samozapošljavanja, sufinansiranje doprinosa za novouposlene radnike, sufinansiranje pri zapošljavanju i otvaranju vlastitih biznisa različitih kategorija /mladih, žena poduzetnica, boračke populacije itd/, sufinansiranje dijela kamate na kreditna sredstva koje poslodavci uzimaju kod komercijalnih banaka za povećanje obima poslovanja i. t.d.

Općina Ilidža je u 2017. godini realizovala projekat poticaj razvoju poduzetničke inicijative mladih na području općine Ilidža kojim su dodjeljena finansijska sredstva za najbolje poslovne planove aplikantima koje su prijavili na Javni poziv i koji su ispunjavali uslove. Ovaj Projekat je nastavljen i u ovoj godini.

Općina također više godina podstiče razvoj poljoprivredne proizvodnje kroz projekte dodjele plastenika, sadnica malina sadnica za plasteničku proizvodnju.

Realizovan je "Projekat poboljšanja poslovnog okruženja" Međunarodne finansijske korporacije (Internacional Finance Corporacion –IFC) članica Grupacije Svjetske banke – provođenje regulatorne reforme na lokalnom nivou, koji je imao znatan uticaj na ubrzanje procedura i koji je pokrenulo inicijative za izmjenama zakonske regulative koja koči provođenje reforme i brže procedure Tako je donešen novi Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo, a u pripremi su Izmjene zakona o ugostiteljstvu, obrtu, turizmu na Federalno nivou koje trebaju još više procedure pojednostaviti kako bi se registrovne djelatnosti završavalo u što kraćem roku.

Svi ovi projekti koji imaju za cilj poboljšanje stanja u oblasti privrede, smanjenja nezaposlenosti, su dugoročnog karaktera i njihovi puni efekti će biti vidljivi kroz privredna kretanja (pokazatelji, statistički podaci,...) u narednim godinama.